

SILVIU ANDRIEȘ-TABAC

I. Prima mențiune documentară a Sângereilor

La 20 martie 1584, Domnul Moldovei Petru Șchiopul întărea boierului Bratul, fost pitar, stăpânirea asupra mai multor proprietăți cumpărate, printre care și o jumătate din satul Sângerei, cu parte din moară. Această jumătate era vândută de Nastasia, fiica preotului Roman, care o avea din partea tatălui ei, pentru 70 de „zloți tătarești”. Vânzarea s-a putut face deoarece Bratul pitar îi era Nastasiei unchi¹. Bratul a cumpărat proprietățile întărite prin această carte domnească și, după părerea lui Alexandru I. Gonța², acesta era același personaj cu Bratul, postelnic mare în Sfatul Domnesc, ce este menționat într-un act din 14 mai 1587³. Prin actul domnesc din 20 martie 1584, lui Bratul i se întăreau și alte proprietăți: poiana Pojarna pe Bâc, cu pâraiele ei de moară, un loc pustiu la gura Șoltoitei, ca să-și facă acolo sat, precum și șase fălci de vie în Dealul Domnesc la Hârlău. Această carte domnească, din 20 martie 1584, de la Petru Șchiopul, este prima mențiune documentară, ce a supraviețuit în timp, a satului Sângerei. Dar, ca și alte localități, satul este bineînțeles mai vechi. Astfel, chiar în același act se arată că preotul Roman, tatăl vânzătoarei, avea jumătatea din Sângerei dintr-un privilegiu de cumpărătură de la Bogdan voievod, probabil Bogdan Lăpușneanu, Domn al Țării Moldovei între 9 martie 1568 și ianuarie 1572, și astfel putem coborî data primei atestări a Sângereilor până la domnia acestuia. De altfel, vechimea localității este probată și de numeroase săpături arheologice⁴.

II. Denumirea

Toponimul Sângerei are o etimologie ușor de deslușit. El reprezintă forma de plural a substantivului „sângerel”, care la rândul său este diminutivul substantivului „sânger”. Sângerul (lat. *Swida sanguinea* sau, mai vechi, *Cornus sanguinea*), un arbust din familia cornaceelor, de 3–4 m înălțime, cu ramuri drepte, frunze ovale scurt pețiolate, flori albe în umbrelă și fructe drupe negre, este bine răspândit în pădurile noastre. Particularitatea ce i-a determinat numele este culoarea roșie ca sângele pe care o capătă ramurile și frunzele sale toamna și iarna, de parcă ar sângera⁵.

Această etimologie floronimică se confirmă și documentar. Imediat după actul citat de la 1584, unde numele apare sub forma „Sângerei”, găsim în aceeași zonă geografică forma „Sângeri”, precum și microtoponimele „Redul Sângerilor”, „vârful Sângereilor”⁶. Mai târziu, vom întâlni și formele „Sângereni” și „Sângereia”.

III. Proprietarii și statutul localității în epoca modernă și cea contemporană

Sucesiunea proprietății asupra Sângerei pe parcursul secolelor XVII–XVIII de la Bratul pitar până în epoca modernă, necesită o cercetare specială, complexă și de lungă durată. Cert este faptul că, după ruptura de la 1812, moșia, după cum consemnează recensământul din 1817, ajunge în stăpânirea stolnicului Ioan Keșku.

Până pe la 1814–1815 Sângereii erau în proprietatea Doamnei Zoe Moruzi. Când boierii moldoveni din Basarabia au fost obligați după 1812 să opteze pentru păstrarea cetățeniei moldovenești sau adoptarea cetățeniei rusești și, în dependență de această opțiune, să-și lichideze proprietățile din una sau cealaltă parte a Prutului, stolnicul Ioan Keșku, alegând să rămână în Basarabia, schimbă moșia sa Zvorăștea din ținutul Sucevei, prin vistiernicul Sandu Sturdza, epitropul domeniilor moruzești, cu moșiile basarabene Sângerei, Hereni, Copăceni, Osânzeni, Prepelita, Pepeni, Grumăzești, Drăgănești (Dealul Vechi) și Zgârdești din ținutul Sorocului, precum și Mârzești pe Bujor, un loc gol pe Călmățui, un loc gol pe Bujor, Oileni pe Bujor, două locuri de prisacă la fântâna lui Maxin, toate într-un hotar, din ținutul Orheiului⁸.

Fiul stolnicului Ioan Keșku († 12 august 1817, (†) Mănăstirea Hâncul), tatăl Ioan (* cca 1809, † 1863, Odesa), căsătorit a doua oară cu Zamfira, fiica lui Gheorghe Kalmuțki (* 22 mai 1819, † 27 aprilie–9 mai 1881, Dresda), a vândut viitorului său socru, pe 11 septembrie 1831, moșia Sângerei pentru 12 galbeni olandezi, ceea ce însemna în asigurate 134200 de ruble⁹. Astfel Sângereii au ajuns proprietatea boierilor Kalmuțki, în stăpânirea cărora au rămas până la stingerea acestei ramuri a familiei și reforma agrară din 1919–1920.

Statutul de sat, deși în 1940 a fost creat raionul Sângerei, cu reședința aici¹⁰, localitatea l-a păstrat până la 7 aprilie 1965, când devine așezare de tip orășenesc și își schimbă numele în Lazovsk¹¹. Prin hotărârea Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova din 20 iunie 1990, orașelul și raionul Lazovsk își recapătă vechea denumire de Sângerei¹². În 1995, Sângereii obțin statutul de oraș, iar în urma reformei administrativ-teritoriale a Republicii Moldova, odată cu lichidarea raioanelor și înființarea județelor, pierd statutul de reședință de raion și sunt subordonați județului Bălți.

IV. Inițiativa creării unor simboluri municipale

Inițiativa creării unor simboluri heraldice pentru orașul Sângerei a venit din partea actualului primar al urbei, Nicolae Ropot. Astfel, pe 19 iulie 2000, Consiliul Local Sângerei a decis, de comun acord cu Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova, elaborarea stemei și drapelului municipal. După completarea chestionarului heraldic remis de Comisia Națională de Heraldică, autoritățile locale au solicitat în calitate de stemă icoana cu chipul Sfântului Gheorghe, patronul orașului, iar în calitate de drapel o pânză dreptunghiulară (2 × 3), tripartită în fascie, albastru – alb – verde, purtând în centrul câmpului alb stema orășenească. Primele desene ale stemei și drapelului, executate de Iurie Dobrogeanu, profesor de artă plastică la școala nr. 3 din localitate, ne-au fost prezentate pe 1 decembrie 2000.

Sfântul Gheorghe nu putea fi însă considerat drept o emblemă potrivită pentru Sângerei din mai multe motive. În primul rând, stema cu chipul patronului religios nu putea avea calitatea de arme grăitoare, așa cum are, de exemplu, în stema de stat a Gruziei (Georgia). În al doilea rând, nu era o emblemă istorică, cum este, de exemplu, în stema orașului Moscova. În al treilea rând, patronajul Sfântului Gheorghe la Sângerei este târziu. Patronul primar al satului a fost Sfântul Nicolae. O biserică cu acest hram este atestată chiar la prima înregistrare rusească a lăcașurilor sfinte din Basarabia, în anii 1812–1813¹³. Biserica „Sf. Gheorghe”, din cărămidă, a fost ridicată abia în 1870 de către proprietarul Gheorghe Kalmuțki, nepot de fiu al tizului său – cumpărătorul Sângereilor de la 1831¹⁴. De la prenumele său și al bunicului său vine probabil și noul patronaj religios. În sfârșit, propunerea aceasta nu reușea să individualizeze suficient posesorul. Numai în Republica Moldova există zeci de localități cu același hram.

Nici drapelul propus nu putea servi drept bază creării unui simbol durabil. Atât compoziția, cât și culorile erau arbitrar. Asocierile elementare albastru – cerul, verde – pădurea, albul – apa erau insuficiente pentru individualizare.

V. Moștenirea heraldică și căutarea unor simboluri adecvate

Ca și în cazul altor localități cu istorie și importanță comparabilă din Republica Moldova, nu se putea vorbi nici de o moștenire heraldică. Singura tentativă anterioară aparține heraldistului chișinăuan Constantin Bogatov care, în 1986, a propus un complex de steme pentru orașele R.S.S. Moldovenești, printre ele figurând și un proiect pentru orașelul Lazovsk: *Pe albastru, un soare de aur cu 12 raze, deasupra a trei frunze, pornind din același pețiol și așezate în treflă răsturnată, fiecare despictă de roșu și verde*¹⁵ (fig. 1). Din spusele lui C. Bogatov, compoziția a fost preluată de pe o insignă paraheraldică din epocă. Dacă soarele nu credem că poartă o încărcătură individualizatoare pentru Sângerei, frunzele, numai dacă nu au fost colorate astfel întru marcarea culorilor drapelului de stat al R.S.S. Moldovenești, s-ar putea să fi fost utilizate drept arme grăitoare. Pentru această interpretare pledează atât forma lor asemănătoare cu forma celor de sânger, cât și colorarea lor care parcă ar vrea să sugereze că o jumătate de viață aceste frunze sunt verzi, iar a doua jumătate – roșii, cum tocmai este cazul arbustului-etimon.

Fig. 1. Proiectul de stemă pentru orașul Lazovsk, propus de Constantin Bogatov în 1986.

După vizita primarului Sângereilor din 1 decembrie 2000, căutarea unor elemente heraldice pentru stema localității a trecut în sarcina noastră. Au urmat cercetări documentare, consultații cu originari din Sângerei și colegii heraldiști.

Astfel am ajuns la concluzia că există două posibilități de individualizare heraldică a localității. Prima era utilizarea armelor grăitoare, dată fiind etimologia clară și ușor de heraldizat a numelui orașului. Cea de-a doua posibilitate ar fi fost preluarea unor mobile din stemele proprietarilor satului de altă dată.

VI. Stemele de familie Keșku și Kalmuțki

Pentru că nu se cunoștea stema de familie sau măcar sigiliul personal al lui Bratul pitar, iar condițiile în care Sângereii au ajuns în proprietatea Doamnei Zoe Moruzi nu au fost încă elucidate, ne-am decis să valorificăm blazoanele proprietarilor din epoca modernă – cele ale familiilor Keșku și Kalmuțki –, ambele familii având contribuții însemnate în destinul localității. E de remarcat faptul că stolnicul Ioan Keșku a trebuit să renunțe la Zvorâștea sa din dreapta Prutului, unde și avea biserica și mormintele strămoșilor, pentru a ajunge proprietar la Sângerei. Iar odată cu stabilirea familiei Kalmuțki aici, faima și importanța localității au început să crească din an în an.

Stema familiei Keșku¹⁶, deși nu a fost utilizată oficial de ramura basarabeană, era, conform lui Traian Larionescu, *pe roșu, sub o semilună răsturnată de aur, între două stele cu șase raze de același metal, o săgeată urcătoare de argint* (fig. 2)¹⁷. Această compoziție reprezintă, de fapt, varianta Sas-Pruski răsturnată a herbului polonez Drag-Sas¹⁸. Neamul Drag-Sas, purtătorul herbului original, s-a stabilit în Rusia Haliciană venind din Maramureș¹⁹. Purtător al acestui blazon a fost și Dragoș Voievod, întemeietorul legendar al Țării Moldovei²⁰. Același blazon cu familia Keșku, pe albastru însă, îl foloseau și conții Wassilko din Bucovina, ambele familii descinzând din strămoșii comuni²¹.

Fig. 2. Stema familiei Keșku
(după Traian Larionescu).

Fig. 3. Stema familiei Kalmuțki
(după Juliusz Hr. Ostrowski).

Nici familia Kalmuțki²² din Basarabia nu și-a oficializat stema de familie, actele de la Adunarea nobilimii consemnând chiar că nu ar fi avut un blazon²³. Totuși, este binecunoscut faptul că strămoșul familiei, Ioan Kalmuțki, refugiat împreună cu Ștefan-Vodă Petriceicu în Polonia, în 1675, a fost recunoscut nobil de regele polonez Ioan III Sobieski, cu acordarea, în 1683, a următorului blazon, după cum consemnează armorialul lui Juliusz Hr. Ostrowski: *În câmp verde, un leu încoronat, străpuns spre senestra de o săgeată și ținând în laba dreaptă inferioară o sabie încovoiată. Coif încoronat cu gratii. Cimier trei pene de struț*. Desenul stemei ne arată smalturile tuturor mobilelor ca fiind de argint²⁴ (fig. 3). Același

blazon este prezentat de Gheorghe Bezvici, dar cu leul străpuns „de sus în jos”²⁵, și de Traian Larionescul, în două variante diferite: una cu leul de aur și săgeata străpungând în bară spre dextera, a doua cu leul de aur, încoronat cu o coroană închisă și ținând cu laba stângă inferioară coada săgeții ce l-a străpuns²⁶. Probabil că această stemă immortaliza o rană primită de Ioan Kalmuțki pe câmpul de luptă. Ramura din Bucovina, recunoscută nobilă și descendentă din Ioan Kalmuțki la Lvov în 1789²⁷, obține în 1829 titlul de baroni austrieci cu același blazon²⁸. Ramura din Basarabia, recunoscută nobilă în Imperiul Rus în 1821, 1834, 1837, 1844 și confirmată definitiv în 1845²⁹, și-a revendicat originea tot din Ioan Kalmuțki, purtătorul blazonului polonez. Chiar dacă autoritățile rusești nu au considerat suficiente dovezile prezentate pentru această ascendență³⁰, nici unul dintre genealogiștii familiei nu au contestat-o, astfel că și dreptul la blazonul polonez rămâne valabil din punct de vedere teoretic. Această descendență pentru ramura basarabeană se prezintă în linie directă după cum urmează:

IOAN

I

IORDACHE ot Călinești, vel comis 1730 = Ileana Pârvul

I

NICOLAE, pitar 1793 = Balașa, fiica lui Ștefan Stârce

I

GHEORGHE (IORDACHE)

† martie 1853, în vârstă de 62 ani, (†) Sângerei, cumpărătorul Sângereilor = Maria Gh. Ghirjev-Belcic (* 1806, †1885)

I

1. ZAMFIRA

* 22 mai 1819, †27 aprilie/9 mai 1881, Dresda,
= Ioan KEȘKU (* cca 1809, †1863, Odesa), fiind a doua lui soție; nu s-au împăcat, au avut doi copii:

fiică VICTORIA (* 1835, † 14 aprilie 1856 = 20 aprilie 1885, Odesa,
Alexandru Dm. INGLEZI (*1826, †1903))

și un fiu CONSTANTIN (*cca 1837/1838, † probabil de copil)

2. MIHAIL

* 6 noiembrie 1821, Boldurești, ținutul Orhei, † 1848

= 1847 Ana Gh. Leondari; fără descendenți

3. VASILE

* 25 februarie 1823, Zberoaia, ținutul Orhei, † 14 ianuarie 1888, Nice, (†)
Sângerei = Elena Const. Kazimir († 11 octombrie 1901, Heidelberg), verișoară

I

(din Vasile)

1. GHEORGHE (EGOR)

* 22 decembrie 1851, Odesa, † 19 martie 1912, Sângerei, s-a sinucis,
(†) Sângerei, necăsătorit, fără descendenți

2. MIHAIL

* 8 iulie 1853, Chișinău, † 12 aprilie 1905, Odesa, bolnav mintal, necăsătorit,
fără descendenți.

VII. Aprobarea, blazonarea și unele explicații suplimentare ale noilor simboluri

Acestea au fost datele ce au stat la baza elaborării armelor municipale pentru Sângerei. Noua stemă și noul drapel, desenate de arhitectul Sergius Ciocanu, au fost aprobate de către Consiliul Local Sângerei, prin decizia nr. 22/1 din 20 aprilie 2001 și de către Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova, pe 25 aprilie 2001.

Stema orașului Sângerei reprezintă: *Pe roșu, un leu încoronat, de care străpuns de o săgeată de argint, ținând în laba dreaptă o sabie curbată de același metal și ieșind dintr-o semilună răsturnată care asuprește două stele cu șase raze, toate de asemenea de argint. Scutul timbrat cu o coroană murală de aur cu trei turnuri* (fig. 4).

Fig. 4. Stema orașului Sângerei aprobată în aprilie 2001.

Ne vom opri mai jos la unele semnificații ale acestei steme, care încă nu au fost explicate.

Culoarea roșie a scutului se referă aici, în primul rând, la etimologia denumirii orașului: *sângerei – sângerel – sânger – a sângera – sânge* (avem câmpul roșu și în stema Keșku). În general însă roșul, culoarea arhetipală și prima dintre toate culorile, sinonimă cu însăși ideea de culoare în unele limbi sau cu ideea de frumusețe ori bogăție în altele, întotdeauna a fost asociat cu sângele și focul și, la fel ca și sângele și focul, a avut valori pozitive și negative. Această ambivalență a roșului a fost preluată și însușită de multe culturi, inclusiv de către civilizația creștină din care facem parte. Astfel, în viața cotidiană, roșul a însemnat și înseamnă, conform unei clasificări făcute de Michel Pastoureau, frumusețea, semnalul, pericolul și interzicerea, dragostea și erotismul, dinamismul și creativitatea, jocul și copilăria, luxul și sărbătoarea, materia și materialismul, precum și tot ce este foc sau sânge²¹.

În heraldică (fr. *Gueules*) este culoarea cea mai veche și cea mai nobilă. Simbolizează mărirea, bravura, îndrăzneala, generozitatea, sacrificiul, dorința de a-ți servi Patria. „Era o dovadă a unei astfel de mari distincții încât vechile legi nu permiteau de a fi purtată în steme decât dacă cel în cauză era principe sau numai cu

aprobarea specială a suveranului”, arată Marcel Sturdza-Săucești³². Culoare imperială în antichitate și evul mediu, roșul a fost rezervat Domniei și în civilizația românească. Heraldicii mai vechi au mai asociat roșul cu planeta Marte și, dintre pietrele prețioase, cu rubinul³³.

Smalturnile mobilelor din scut au fost alese în funcție de ierarhia metalelor heraldice, aurul fiind mai înalt decât argintul, și din dorința de a armoniza ansamblul. S-a vrut ca elementele din stema Keșku să aibă calitatea de fundament, iar elementele din stema Kalmuțki să fie de o valoare mai însemnată. În general, în heraldică *aurul*, asociat cu Soarele și topazul și substituit cu galben în vexilologie, simbolizează lumina, inteligența, prestigiul, virtutea, măreția, bogăția, puterea, iar *argintul*, asociat cu Luna și perla și substituit cu alb în vexilologie, simbolizează candoarea, inocența, curățenia, puritatea, virginitatea, devotamentul, corectitudinea, înțelepciunea³⁴.

Ne vom opri și asupra semnificației heraldice universale a fiecărei mobile³⁵.

Leul, regele animalelor, este una dintre cele mai răspândite mobile heraldice europene și simbolizează vigilența, puterea, generozitatea, suveranitatea, ultimele trei semnificații fiind întărite și prin punerea unei coroane pe capul leului nostru.

Sabia și săgeata – piese împrumutate din categoria armelor cavaleresti – se referă direct la câmpul de luptă. Sabia are puterea să dea sau să ia viața și cere să fie mănuită cu inteligență și calm. Săgeata, asociată cu iuțea și pătrunderea, este mănătată de forța destinului și nu poate fi dirijată decât într-o măsură neînsemnată.

Semiluna și stelele sunt piese preluate din lumea astrelor. Luna – Regina Cerurilor – este cea care influențează neliniștea umană. Ea se asociază cu cultul Fecioarei, cruciadele, lumina rece. Este omniprezentă în heraldica românească și europeană în general, la fel ca și steaua, de altminteri, care se asociază la rândul ei cu eternitatea, zeificarea și dănuirea. Simbol al spiritului, steaua străpunge întunericul și materialul, născând știința și cunoașterea, cea cu șase raze, în particular, marcând îmbrățișarea spiritului cu materia și întrepătrunderea principiilor activ și pasiv în Univers.

În sfârșit, *coroana murală de aur cu trei turnuri* simbolizează statutul orașului Sângerei în ierarhia localităților Republicii Moldova, în calitate de oraș de subordonare județeană, fost reședință de raion.

Fig. 5. Drapelul orașului Sângerei aprobat în aprilie 2001.

Drapelul oraşului Sângerei reprezintă o pânză dreptunghiulară (2 × 3) roşie având în centru un leu încoronat, galben, străpuns de o săgeată albă, ținând în laba dreaptă o sabie curbă de aceeaşi culoare și ieșind dintr-o semilună răsturnată care asuprește două stele cu șase raze, toate de asemenea albe.

Drapelul municipal a fost elaborat în baza stemei, prin metoda desfășurării câmpului heraldic în câmp vexilar, și păstrează toate semnificațiile deja evocate ale stemei municipale.

NOTE

¹ DIR, A, *Moldova, veac. XVI*, III, București, 1951, nr. 293, p. 238–240.

² Al.I. Gonja, DIR, A, *veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de persoane*, București, 1995, p. 82.

³ DIR, A, *veac. XVI*, III, p. 358.

⁴ *Svod pamjatnikov istorii i kul'tury Moldavskoj SSR. Severnaja zona*, Chișinău, 1987, p. 424–427.

⁵ T.S. Gejdeman, *Opređelitel' vysših rastenij Moldavskoj SSR*, ediția a III-a, Chișinău, 1986, p. 409, fig. 80/2; *Lesnye rastenija (Sosudlstve)*, Chișinău, 1986 (*Rastitel'nyj mir Moldavii*, I), p. 99–100; A. Eremia, *Nume de localități. Studiu de toponimie moldovenească*, Chișinău, 1970, p. 68.

⁶ DIR, A, *veac. XVI*, III, nr. 389, p. 322; nr. 490, p. 393.

⁷ I.N. Halippa, *Rospis' zemlevladienija i soslovnogo stroja naselenija Bessarabii po danym perepisi 1817 goda*, în *Trudy Bessarabskoj Gubernskoj Učenoj Arhivnoj Komissii*, III, Chișinău, 1907, p. 130.

⁸ ANRM, F. 6, inv. 2, d. 613; F. 3, inv. 1, d. 35, f. 143–145; C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, București, 1973, p. 116; T.G. Bulat, *Acte basarabene. 1786–1840*, în *Arhivele Basarabiei*, 4, 1932, I, p. 63–64, nr. VII, VIII.

⁹ ANRM, F. 37, inv. 5, d. 485, f. 1, 17 v; F. 88, inv. 1, d. 760, f. 23 v.

¹⁰ *Ibidem*, F.R–2948, inv. 1, d. 10, f. 308.

¹¹ R.S.S. *Moldovenească. Orânduire administrativ-teritorială la data de 1 aprilie 1988*, Chișinău, 1988, p. 146.

¹² *Legi, hotărâri și alte acte, adoptate la Sesiunea întâia a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova de legislatura a douăsprezecea*, Chișinău, 1990, Hotărârea nr. 120–XII.

¹³ I.N. Halippa, *Svedenija o sostojanii cerkvej Bessarabii v 1812–13 gg.*, în *Trudy Bessarabskoj Gubernskoj Učenoj Arhivnoj Komissii*, III, Chișinău, 1907, p. 282.

¹⁴ *Dicționarul statistic al Basarabiei*, Chișinău, 1923, p. 102–103.

¹⁵ C. Bogatov, *Emblemele așezărilor noastre*, în *Moldova*, 1986, nr. 7, p. 35.

¹⁶ Despre familia Keșku vezi: [Gh. Bezviconi], *Natalia Keșco, Regina Serbiei*, în *Din trecutul nostru*, 3, 1935, 17–20, februarie-mai, p. 57–74; idem, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, II, București, 1943, p. 46 și 123.

¹⁷ T. Larionescu, *Armorialul Moldovei de Sus. Album heraldic*, București, 1976, pl. 27, fig. 298. Mulțumim colegului Tudor Radu Tiron și pe această cale pentru sprijinul acordat la stabilirea și interpretarea stemelor familiilor Keșku și Kalmuțki.

¹⁸ S. Gorziynski, J. Kochanowski, *Herby szlachty polskiej*, Varșovia, 1994, p. 139–140.

¹⁹ *Ibidem*, p. 140.

²⁰ J.N. Mănescu, RRH, 26, 1987, 4, p. 361–365, cu bibliografia problemei.

²¹ T. Larionescu, *op.cit.*, pl. 61, fig. 1; pl. 62, fig. 2 și 9; D. Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, 1977, p. 418–419, pl. CVI, fig. 1; idem, *Vocabular heraldic*, mss, p. 97; [Gh. Bezviconi], *Natalia Keșco ...*, p. 60–61; idem, *Boierimea ...*, II, p. 46. E de remarcat faptul că în lista neamurilor aparținând herbului Drag-Sas în Polonia figurează și o familie Wasilkowski (S. Gorziynski, J. Kochanowski, *op.cit.*, p. 140).

²² Despre familia Kalmuțki vezi: [Gh. Bezviconi], *Boierii Kalmuțki*, în *Din trecutul nostru*, III, 1935, 17–20, februarie-mai, p. 50–58; idem, *Boierimea ...*, II, p. 44–45; *Koržeuckie opekuny, Sankt-*

Petersburg, 1911; S. Zotta, *Arhiva Genealogică*, 1912, 7-8, p. 126; Șt.S. Gorovei, *Arhiva Genealogică*, 1996, 3-4, p. 233-236.

²³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 760, f. 38v.

²⁴ J.Hr. Ostrowski, *Księga herbowa rodów polskich*, Varșovia, 1897, partea I, p. 219, fig. nr. 1243 (desenul) și partea a II-a, p. 129 (descrierea).

²⁵ [Gh. Bezviconi], *Boierii Kalmuți ...*, p. 51.

²⁶ T. Larionescu, *op.cit.*, pl. 17, fig. 208 și 209.

²⁷ Șt.S. Gorovei, *op.cit.*, p. 236; ANRM, F. 88, inv. 1, d. 760, f. 9.

²⁸ J.Hr. Ostrowski, *op.cit.*, partea a II-a, p. 129.

²⁹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 760, f. 65-65v.

³⁰ În fondul Adunării Deputaților Nobilimii Basarabiei de la ANRM se păstrează mai multe dosare referitoare la familia Kalmuți: F. 88, inv. 1, d. 313, 736, 760; inv. 2, d. 50.

³¹ M. Pastoureau, *Dictionnaire des couleurs de notre temps. Symbolique et société*, Paris, 1992, p. 166-170.

³² M. Sturdza-Săucești, *Heraldica. Tratat tehnic*, București, 1970, p. 40.

³³ O. Neubecker, *Le grand livre de l'Héraldique. L'histoire, l'art et la science du blason*, Paris, 1995, p. 86.

³⁴ *Ibidem*; M. Sturdza-Săucești, *op.cit.*, *loc.cit.*; M. Pastoureau, *loc.cit.*

³⁵ În afara operelor deja citate pentru simbolistică vezi și J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dictionar de simboluri*, București, 1995, I-III.

LES ARMES ET LE DRAPEAU DE LA VILLE DE SÂNGEREI

RÉSUMÉ

Les nouveaux symboles héraldiques de la ville de Sângerei élaborés par l'auteur de cet article et dessinés par l'architecte Sergius Ciocanu, ont été approuvés par le Conseil municipal le 20 avril 2001 et par la Commission Nationale d'Héraldique le 25 avril 2001.

Les armes sont: *De gueule, un lion couronné d'or, percé d'une flèche d'argent, tenant dans la patte droite antérieure un badelaire du même et issant d'un croissant renversé et accompagné en pointe de deux étoiles à six rais, toutes aussi d'argent. L'écu sommé d'une couronne murale d'or à trois tours.*

Le drapeau représente *une toile rectangulaire (2 x 3) rouge, au centre au lion couronné jaune, percé d'une flèche blanche, tenant dans la patte droite antérieure un badelaire de même et issant d'un croissant renversé et accompagné en pointe de deux étoiles à six rais, toutes aussi blanches.*

Pour les nouveaux symboles on a utilisé des éléments des armoiries de famille des anciens propriétaires du domaine de Sângerei - Kalmuți et Keșku.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Esquisse de blason pour la ville de Sângerei (Lazovsk), dressée en 1986 par Constantin Bogatov.

Fig. 2. Les armoiries de famille Keșku (après Traian Larionescu).

Fig. 3. Les armoiries de famille Kalmuți (après Juliusz Hr. Ostrowski).

Fig. 4. Les armoiries de la ville de Sângerei sanctionnées en avril 2001.

Fig. 5. Le drapeau de la ville de Sângerei sanctionné en avril 2001.